

רשות ההגבלים העסקיים

החלטה לפי סעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988 בדבר

מתן פטור להסדר כובל שצדדים לו

כספונט בע"מ, בנק לאומי לישראל בע"מ ובנק דיסקונט לישראל בע"מ

1. פתח דבר

ביום 7 ביולי 2005 הוגשה בקשה למתן פטור לפי סעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988, להסדר כובל שצדדים לו הם כספונט בע"מ (להלן: "כספונט"), בנק לאומי לישראל בע"מ (להלן: "בנק לאומי") ובנק דיסקונט לישראל בע"מ (להלן: "בנק דיסקונט"). ההסדר הכובל שבפני עניינו הסכם סליקה של מכשירי בנק אוטומטיים (Automated Teller Machine) להלן: "ATM" בין כספונט המציבה מכשירים אלה בבתי עסק ובין בנק לאומי (להלן: "ההסכם").

לאחר שבחנתי את ההסכם והכבילות המצויות בו, כמו גם את השפעתו האפשרית על התחרות בשוק הרלוונטי, שוכנעתי כי **הסכם הסליקה** איננו מגביל את התחרות בחלק ניכר של השוק המושפע מן ההסדר, וכי הוא איננו פוגע פגיעה של ממש בתחרות בשוק כאמור הוא ראוי לפטור לפי סעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988 (להלן: "חוק ההגבלים העסקיים").

2. ההסכם

2.1 תאור הצדדים

כספונט, הינה חברה המפעילה ומתקינה ATM בבתי עסק. בעלי המניות בכספונט הם 80% ליפמן הנדסה אלקטרונית בע"מ¹, 10% כרטיסי אשראי לישראל (להלן: "כ.א.ל")² ו-10% דיסקונט.

מכשירי ה-ATM אשר מפעילה כספונט מושכרים לבתי עסק המופקדים על תפעולם של המכשירים: בית העסק מקצה את המקום, קו טלפון ונקודת חשמל והוא גם זה שטוען את הכסף במכשיר מתוך מלאי המזומנים שלו. בכל משיכה הלקוח משלם עמלה עבור משיכת המזומנים (להלן: "עמלת משיכה"), אשר נקבעת על ידי בית העסק – על פי ראות עיניו. בטרם הוצאת הכסף, מכשיר ה-ATM של כספונט מיידע את הלקוח בסכום עמלת המשיכה וכן כי עמלת המשיכה נגבית ללא קשר ובנוסף לעמלת שורה של הבנק. רק לאחר אישורי הלקוח להודעות אלה

¹ **ליפמן**, הינה חברה בינלאומית העוסקת בפיתוח, ייצור ושיווק של מערכות סליקה ומוצרי קצה לקריאת כרטיסי אשראי וכרטיסים חכמים, מבוססי טכנולוגיה מתקדמת. החברה מפעילה בישראל עשרות אלפי מסופים לקריאת כרטיסי אשראי, בשם המותג נורית. ליפמן היא החברה הרביעית בגודלה בעולם בתחום ייצור מסופים לכרטיסי אשראי, ומניותיה נסחרת בבורסת תל-אביב ובורסת הנאסד"ק.

² **כאל**, הינה חברת כרטיסי אשראי המנפיקה וסולקת כרטיסי אשראי מסוג ויזה ודיינרס. מצויה בבעלות משותפת של בנק דיסקונט לישראל בע"מ (51% מזכויות ההצבעה) והבנק הבינלאומי הראשון בע"מ (15% מזכויות ההצבעה).

מקבל הלקוח בפועל את סכום המשיכה, וכספונט מחייבת את חשבון הלקוח בסכום המשיכה ועמלת המשיכה יחדיו. סכום זה זה מופקד בחשבון בעל העסק על ידי כספונט.

בנק דיסקונט, הוא הבנק השלישי בגודלו בישראל. מניותיו נסחרות אף הן בבורסה לניירות ערך בתל-אביב, והוא עוסק במגוון שירותים בנקאיים מקומיים ובינלאומיים. הבנק מחזיק ברשיון להנפיק כרטיסי חיוב "ויזה" והוא בעל שליטה בכ.א.ל.

בנק לאומי הוא אחד משני הבנקים הגדולים בישראל ומניותיו נסחרות בבורסה לניירות ערך בתל-אביב. , והוא עוסק במגוון שירותים בנקאיים מקומיים ובינלאומיים. הבנק מחזיק ברשיון להנפיק כרטיסי חיוב "ויזה" והוא בעל שליטה בלאומי כארד בע"מ.

2.2 תאור ההסכם

ביצוע משיכת המזומנים במסופי כספונט, כמו בכל ATM, כרוכה בבדיקות אימותים והתחשבוניות אל מול הבנקים בהם מתנהלים החשבונות מהם נמשכים הכספים. לפני שהלקוח מקבל את שטרות הכסף לידיו, על המערכת לוודא כי המשיכה מבוצעת על ידי מי שרשאי לעשות שימוש בכרטיס וכן כי הבנק בו מתנהל החשבון של המושך מעניק אישור למשיכה. אימות הסיסמה המוקלדת על ידי הלקוח קבלת אישור הבנק למשיכה והעברת הזיכויים והחייבים בגין המשיכה לאחר השלמתה, מצריכה סליקה ממוחשבת המטפלת בקליטת החייבים ומעבירה אותם ליעדם, זאת תוך חיבור למערכות הבין בנקאיות המנוהלות על ידי שירותי בנק אוטומטיים בע"מ (להלן: "שב"א").

אולם לא כל הסליקות מתבצעות באותה דרך: (1) אם חשבון המושך מנוהל על ידי הבנק הסולק אזי הסולק מאמת ומברר את פרטי המשיכה במוסדותיו, תהליך אשר מטבע הדברים פשוט יותר (2) ברם אם חשבון המושך איננו מנוהל אצל הסולק מתבצעת פעולת אישור המשיכה באמצעות מערכת המופעלת על ידי שב"א. לשב"א מערכת ממוחשבת היוצרת קישוריות בין רשתות ה-ATMs של הבנקים השונים המאפשרת העברת אישורי פעולות.

כיום קשורה כספונט בהסדר סליקה רק עם בנק דיסקונט – אשר הוא מבצע את סדרת האימותים והבדיקות של כל משיכה המתבצעת ממסופי כספונט.

על פי ההסכם הסליקה נשוא בקשה זו, סליקת משיכות המזומנים תבוצע עבור כספונט הן על ידי בנק לאומי והן על ידי בנק דיסקונט. על פי ההסכם³ כאשר החשבון המחויב מתנהל אצל בנק לאומי יסלוק בנק לאומי את המשיכה, כאשר חשבון הבנק המחויב מתנהל בבנק דיסקונט בנק דיסקונט הוא זה אשר יסלוק את המשיכה. ואילו ביחס לחשבונות אשר אינם מנוהלים בבנק לאומי או בבנק דיסקונט שירותי הסליקה יתחלקו באופן שווה בין הבנקים.

3. השפעת ההסכם על התחרות

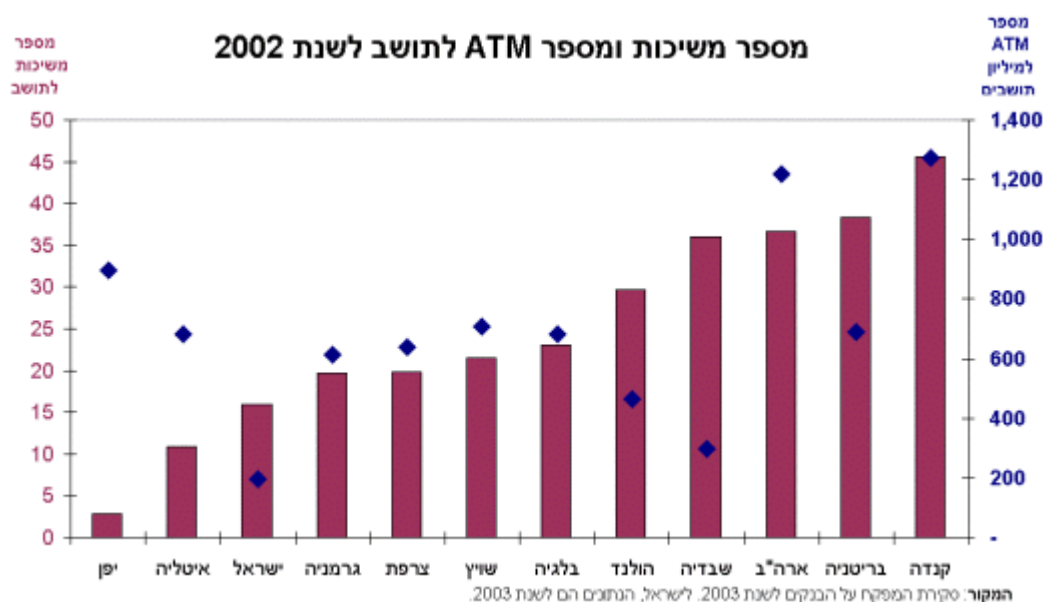
מכשירי ה-ATM בישראל

³ סעיף 16.7 להסכם הסליקה

מספר המכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים בישראל נמוך באופן משמעותי בהשוואה למספרם במדינות מערביות. הבעיה מחריפה בעיקר עם ההתרחקות מאזור המרכז, שם המחסור במכשירים אוטומטיים למשיכת מזומנים גדול אף יותר.

אחת הסיבות למחסור במכשירי ATM בישראל היא העובדה שהמחיר אשר רשאים לגבות תאגידים בנקאיים על שירות זה נמצא בפיקוח, וגובה עמלת המשיכה עומד על אפס⁴ – ומטבע הדברים אינו מהווה תמריץ לבנקים להרחיב את תפוצת מכשירי ה-ATM לאתרים שאינם צמודים לסניף בנק. שכן עלות הצבת מכשיר כזה בצמוד לסניף בנק נמוכה יותר כיוון שהמכשיר מקטין את הצורך בהעמדת השירות ללקוח באמצעות פקידיו, ולכן בצמוד לרובם המכריע של סניפי הבנקים בישראל אכן מוצבים מכשירים כאלה.

לעומת זאת, הצבת מכשיר כזה שלא בצמוד לסניף כרוכה בעלויות נוספות של שינוע הכסף, תחזוקת המכשיר ואבטחתו – עלויות אשר, כאמור, עמלת המשיכה אינה יכולה לכסות.

פתיחת ענף ה-ATM לתחרות

העדר התמריץ הכלכלי של התאגידים הבנקאיים להרחיב את פריסת מכשירי ה-ATM עומד בפני שינוי, וזאת בשל עמדת הפיקוח על הבנקים בבנק ישראל אשר התפרסמה לאחרונה⁵ וקובעת כי יש מקום לאפשר הגדלה של מספר מכשירי ATM גם במחיר גביית עמלה גבוהה יותר בגין שירות זה שניתן באמצעות מכשירים שאינם צמודים לסניפי בנקים. על פי הפיקוח על הבנקים, הרחבה זו

⁴ למרות שעמלת המשיכה עומדת על מחיר אפס הפעולה עצמה מחויבת בעמלת שורה בסך 1.21 ש"ח או 1.28 ש"ח בבנקים השונים. לעומת זאת תאגידים אשר אינם תאגידים בנקאיים, דוגמת כספונט, רשאים לגבות עמלות על שירותי משיכת מזומנים ללא מגבלה כלשהי.

⁵ ראה בנק ישראל הודעה לעיתונות מיום 5.4.2005 ניתן לצפות בהודעה באתר בנק ישראל ברשת האינטרנט:

תגדיל את רווחת הציבור, במיוחד בפריפריות ובאתרים בהם תנועת הציבור דלילה יחסית, ובהם השירות למשיכת מזומנים אינו זמין כיום כלל.

בהודעה שפרסם הפיקוח על הבנקים נאמר עוד כי במטרה לפתוח לתחרות את תחום המכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים בישראל, יותר לבנקים ולגופים אחרים שיבקשו, להציב מכשירים כאלה ולגבות עמלה על השירות עפ"י בחירתם. יחד עם זאת, על מנת שלא לפגוע ברמת השירות ובמחירו כיום, הבנקים יידרשו להציב מכשיר כזה בצמוד לכל אחד מסניפיהם או לרובם המכריע, ובהם המחיר יישאר ברמה הנהוגה כיום. נוכח עמדה זו, פנה בנק ישראל למפקחת על המחירים במשרד התעשייה המסחר והתעסוקה בבקשה להסיר מפיקוח רק את המחיר (העמלה) בגין משיכת מזומנים מהמכשירים האוטומטיים שאינם מוצבים בסניף בנק או בסמוך לו, בעוד העמלה בגין משיכת מזומנים מהמכשירים האוטומטיים בסניף בנק תישאר בפיקוח.

שינוי עתידי זה צפוי לשנות את מפת השחקנים בענף ה-ATM. שכן, עם הסרת הפיקוח יתחרו הן תאגידים בנקאיים והן תאגידים אחרים המנותקים מהבנקים או קשורים עם הבנקים בהסכמי שיתוף פעלה, בהצבת מכשירי ATM.

נוכח האמור החשש התחרותי העולה מהסכם הסליקה הוא כי זה יגרום להקטנת האפשרויות של שחקנים פוטנציאליים, דוגמאת כספונט, להתקשר עם בנק לאומי לצורך מתן שירותי סליקה.

ברם כאשר לבנק לאומי אין בעלות במניות כספונט מערך התמריצים שלו איננו מחייב כי הוא יסתפק במתן שירותי סליקה לכספונט בלבד. ואכן משיחות שנוהלו עם בנק לאומי עולה כי הסכם סליקה זה לא יימנע מבנק לאומי להעניק שירותי סליקה לכל שחקן אחר שיחפוץ להתקשר בהסכם סליקה וזאת בשל העובדה כי לבנק לאומי ישנו עודף כושר ייצור בתחום זה והוא מסוגל להעניק שירותי סליקה למגוון שחקנים – זולת כספונט. הרווח של בנק לאומי ממתן שירותי סליקה נובע מכל פעולת משיכה, כך שרווחיו יגדלו ככל שירחיב את הסכמי הסליקה שלו. הראיה לכך היא כי לאחרונה חתם בנק לאומי הסכם סליקה עם שחקן אחר העומד להיכנס לתחום הצבת מכשירי ATM.

עוד אציין כי לדברי כספונט קיים צורך מהותי בהסכם הסליקה, שכן זה מעניק גמישות תפעולית רבה לכספונט והפחתת התלות של כספונט בסולק אחד. שנית, נטען על ידי כספונט כי הסכם הסליקה עם בנק לאומי יפטור בעיות תפעוליות רבות המשפיעות על יכולת מכשירי כספונט להוות חלופה תחרותית יציבה ומשמעותית למכשירי ה-ATM של הבנקים.

יחד עם זאת, בכדי לבחון את השפעתו של הסכם הסליקה בין בנק לאומי ובין כספונט יוגבל הסכם זה לתקופה קצובה של שנתיים אשר בסיומה תבחן השפעתו על מערך הסכמי הסליקה של שחקנים אחרים בענף זה.

בשולי הדברים יצוין כי הבקשה הראשונית שהגישו הצדדים לאישורי כללה גם הסכם בעלות במסגרתו ביקש לאומי לרכוש 20% ממניות כספונט, ברם הובהר לצדדים כי בעלות במניות מהווה בעיה תחרותית. שכן, כאשר בנק לאומי ובנק דיסקונט חוברים בשיתוף פעולה עסקי התמריץ שלהם להתחרות בו יורד באופן משמעותי שכן תחרות כזו תקטין את רווחי כל הנוגעים בדבר. חבירתם של שניים משלושת הבנקים הגדולים בישראל עלולה לפגוע בתחרות, בהשוואה למצב בו

כל אחד מהם היה פועל בעצמו בתחום הצבת מסופי ה-ATM. נוכח עמדה זו הוגש לאישורי בסופו של דבר רק הסכם הסליקה המתואר לעיל.

6. סוף דבר

לאחר שנועצתי בועדה לפטורים ולמיזוגים, באתי לכלל מסקנה כי עליי להשתמש בסמכות הנתונה לי בסעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים ולהעניק את הפטור המבוקש. הפטור יעמוד למשך תקופה של **שנתיים**. ובהתאם לסעיף 15(א) לחוק נתונה החלטתי בעניין הסכם הסליקה לערר בפני אב בית הדין להגבלים עסקיים על ידי איגוד עסקי, ארגון צרכנים או כל אדם העלול להיפגע מההסדרים הכובלים עליהם ניתן הפטור.

רונית קן

הממונה על הגבלים עסקיים

ירושלים, י"ג כסלו תשס"ו

14 דצמבר 2005